

ВИМОГИ ДО ВПРАВ ДЛЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ АВТЕНТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ВІДЕОФІЛЬМІВ

Конотоп О.С.

Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

У методиці використання аудіовізуальних засобів для навчання усного іншомовного спілкування вже описано засади поетапного навчання цієї форми мовлення з використанням відеофонограми (Бичкова 1999; Гузь 2004; Пашук 2002; Чужик 1984; Щукина 1991; Lonergan 1992; Stempleski, Tomalin 1990 та ін.). Недослідженими, однак, залишаються деякі питання навчання англійського діалогічного спілкування з використанням автентичного художнього відеофільму, у тому числі характеристики вправ, виконуваних на основі їх змісту. Тому *метою* статті є визначення вимог до вправ для навчання майбутніх філологів III курсу мовного вищого навчального закладу англійського діалогічного спілкування з використанням автентичних художніх відеофільмів, що передбачає вирішення таких *завдань*: навести основні вимоги до вправ, докладно розглянути головні з них з урахуванням особливостей їх виконання на основі змісту автентичних художніх відеофільмів та визначити специфічні характеристики таких вправ.

Під час створення вправ для формування у майбутніх філологів III курсу умінь діалогічного спілкування англійською мовою ми спиралися на розроблену в методиці загальну класифікацію вправ (Скляренко 1999:3-7), проте зважали на специфіку навчання цієї форми мовлення і етапу навчання, а також на особливості умов вправління з використанням відеофільмів з одночасною актуалізацією в них аудіо- і відеорядів. Таким чином були визначені дев'ять критеріїв та їх складові:

1. За спрямованістю вправи на прийом або видачу інформації – рецептивні, рецептивно-репродуктивні, репродуктивні, рецептивно-продуктивні і продуктивні вправи: значна кількість з них містить елемент рецепції.

2. За характером виконання – усні, письмові, усно-письмові: превалюють усні вправи з вкрапленнями усно-письмових.

3. За формою мовлення – монологічні та діалогічні: в комплексі вправ для розвитку діалогічного мовлення майже виключно використовуються вправи для навчання діалого-обміну короткими репліками та діалогу з вкрапленнями монологічного мовлення.

4. За ступенем комунікативності – некомунікативні, умовно-комунікативні, комунікативні: зважаючи на застосування відеофонограми як змістової основи мовлення, переважають умовно-комунікативні і комунікативні вправи.

5. За наявністю опор – вправи з опорами і без опор: відео- і аудіоряд відеофонограми створюють змістову опору для вправління, крім того, в деяких вправах студентам видаються спеціально створені опори вербального друкованого типу, усі необхідні пікторальні опори забезпечує відеоряд.

6. За наявністю рольової гри – вправи з використанням рольової гри і без неї: вправління на базі художніх відеофільмів зумовлює широке використання у вправах рольової гри, де студенти виступають в ролях персонажів або в ролях осіб, які не є дійовими його особами.

7. За участю рідної мови – одномовні та двомовні: використання автентичного відеопосібника потребує виключно одномовного вправління.

8. За рівнем керування – повністю керовані, частково керовані і некеровані вправи: етап навчання зумовлює превалювання частково керованих і некерованих вправ.

У рамках цього дослідження доцільний і поділ вправ за засобами вербального і невербального спілкування: вправи для оволодіння вербальним компонентом і вправи для інтегрованого навчання вербального і невербального компонентів комунікації.

З визначеною вище специфічною класифікацією пов'язані й основні вимоги до вправ, головні з них: домінування у комплексі вправ комунікативних та умовно-комунікативних вправ, наявність навчально-комунікативної ситуації, новизна, використання опор, наявність у вправі рольового компонента, забезпечення індивідуалізації вправління та ін. (Николаева 1987; Пассов 1989:68-77; Скалкин 1989:30-37; Скляренко 1999:3-9; Ellis 1982:73-81; Nulan 1991 та ін.). Ми до них додаємо вимогу інтегрованого навчання мовленнєвого і невербального компонента спілкування. Обсяг статті дає змогу розглянути тільки деякі з цих вимог.

Домінування у комплексі вправ комунікативних та умовно-комунікативних вправ є провідною вимогою сучасної методики іноземних мов (Пассов 1989; Littlewood 1998; Nulan 1991 та ін.). Комунікативний метод ґрунтується на положенні про те, що навчальний процес повинен бути моделлю реальної комунікації з її характерними рисами: діяльнісним характером, цілеспрямованістю, вмотивованістю і ситуативністю, предметністю, змістовністю. Ураховання цих параметрів "забезпечить створення навчального процесу, який надає можливість розвивати у студентів усі якості мовлення як засобу комунікації" (переклад наш) (Пассов 1991:34). Згідно з цим у вправі має моделюватися певний відрізок реальної комунікативної спрямованості, яка полягає у використанні високомотивованих завдань та наявності мовленнєвої задачі, де вказано, хто, з ким, за яких обставин спілкується і для чого студент має виконувати мовленнєву діяльність. Діалогічне спілкування, як і всі інші види мовленнєвої діяльності, характеризується ієрархічною внутрішньою організацією, яка складається з трьох етапів: мотиваційно-спонукального, аналітико-синтетичного і виконавчого. Саме мотив, який виникає у комуніканта під час мотиваційно-спонукального етапу породження діалогічного спілкування, детермінує його діяльність та зумовлює її характер. "До свого першого задоволення потреба "не знає" свого предмета, його ще потрібно виявити. Тільки в результаті такого виявлення потреба знаходить свою предметність, а той предмет, що сприймається (уявляється), – свою спонукальну та спрямовуючу діяльнісну функцію, тобто стає мотивом" (переклад наш) (Леонтьев 1983:205).

Оскільки у реальному житті людське спілкування є вмотивованим, то у завданні до вправи, яка пропонується студентами, повинно бути чітко визначено його мету. Під час процесу навчання важливим є створення умов, за яких студент спонукається усвідомленими мотивами, тому невмотивовані вправи до нашого комплексу вправ не залучалися. Внутрішня мотивація у запропонованих нами вправах може бути суто комунікативною або комунікативно-рольовою, коли студент виконує у вправі певну роль (Скляренко 1999:3).

За ступенем комунікативності вправи поділяють на некомунікативні, умовно-комунікативні і комунікативні, або їх називають мовними, умовно-мовленнєвими і мовленнєвими. Під час навчання діалогічного спілкування кількість некомунікативних вправ необхідно звести до мінімуму, оскільки в них передбачається виконання дії з мовним матеріалом поза мовленнєвою ситуацією або мовленнєвим контекстом і увага студентів спрямовується переважно на форму висловлювання. Вправи, що базуються на змісті автентичного художнього відеофільму, виконуються згідно з комунікативною ситуацією і мовленнєвим контекстом, тому всі вони є умовно-комунікативними або комунікативними. Наводимо приклад умовно-комунікативної вправи.

Приклад 1

Мета вправи: навчати студентів репродукувати невербальні засоби спілкування інтегровано з мовленням.

Відеофонограма: фрагмент автентичного художнього відеофільму "Gathering Storm" ("Шторм, що наближається").

Спочатку студенти переглядають увесь відеофільм, потім - його фрагмент.

Інструкція перед переглядом фрагмента: *Watch this excerpt. Pay attention to Desmond Morton's nonverbal behavior when he expresses invitation. After that you will be ready to invite Ralph Wigram to join you.*

Студенти переглядають фрагмент автентичного художнього відеофільму. Наведемо текст частини фрагмента аудіоряду та опишемо її відеоряд.

Ralph Wigram: *Dear, I'm sorry, have we met before? I'm terrible at faces.*

Desmond Morton: *I'm afraid it's my training military intelligence. I have a filing cabinet instead of a mind. I'm going to Charing Cross (права рука простягнута у бік машини, що під'їжджає). Can I drop you?*

Ralph Wigram: *Yes. Thank you very much. Etc.*

Інструкція після перегляду частини фрагмента: *You are Desmond Morton, invite Ralph Wigram to join you.*

Наводимо очікувані вербальні і невербальні дії студента:

Student 1: *I'm going to Charing Cross (права рука, стиснута в кулак із відігнутих великим пальцем, простягнута у бік машини, що під'їжджає; українці, на відміну від британців, для зупинки машини простягають руку з розправленою долонею). Can I drop you?*

Характеристика вправи: рецептивно-репродуктивна, усна, вправа для навчання обміну короткими діалогічними репліками, умовно-комунікативна, з опорою на аудіо- і відеоряд автентичного художнього відеофільму, без рольової гри, одномовна, керована, з інтегрованим опрацюванням у вправі вербального і невербального компонентів.

Режим виконання вправи: спочатку студенти репродукують цей відрізок мовлення одночасно, потім вони говорять по черговому, а викладач перевіряє правильність відтворення кожним студентом мовлення з невербальними елементами.

Навчальний процес у комунікативних вправах максимально наближається до реального спілкування: увага студентів зосереджується на тому, що сказати, а не на формі майбутнього мовленнєвого продукту. Використання комунікативних вправ сприяє розвитку у студентів емоційної, мотиваційної, інтелектуальної сфери особистості, розкриває їхній творчий потенціал. Мовлення студентів під час виконання комунікативних вправ некероване або мінімально кероване. Наводимо приклад комунікативної вправи.

Приклад 2

Мета вправи: навчати студентів продуктивного діалогічного спілкування.

Відеофонограма: фрагмент автентичного художнього відеофільму "Love Actually" ("Реальна любов").

Інструкція:

Teacher to St 1: *The British Government is worried about the changing state of the British family. Marriage is becoming less important to many young people, the divorce rate is rising. You are the Prime Minister and you give 1 000 000 000 & as a money support to stimulate the British family. Think with a MP how to spend this money. Listen to the MP's suggestions and decide how the Government should spend the money, giving reasons for you decisions.*

Teacher to St 2: *You are a MP. The British Government is worried about the changing state of the British family. Marriage is becoming less important to many young people, the divorce rate is rising. The Prime Minister gives 1 000 000 000 & as a money support to stimulate the British family. Suggest way outs and decide how you think the Government should spend the money, giving reasons for you decisions.*

Now speak in pairs.

Приклад можливого діалогу студентів:

Student 1: *So, what about the demise of the nuclear family? Isn't the proportion of childless women, today one in ten, on present trends going to hit 17 % by the year 2010? In the face of such collapse, what can you possibly suggest?*

Student 2: *Well, in the mid-1970 the Futurist Magazine predicted marriage and the nuclear family would be extinct by 1992. Divorces over the last 20 years in the UK have doubled from 74,000 to more than 150,000 every year. For a start, we should encourage young people to get married. Etc.*

Характеристика вправи: продуктивна, усна, вправа для навчання діалогічного спілкування з вкрапленнями монологу, комунікативна, без опору, з використанням рольової гри, одномовна, некерована, вправа для оволодіння вербальним компонентом.

Режим виконання вправи: під час одночасного виконання вправи парами студентів відбувається взаємоконтроль і викладач здійснює вибірковий контроль їх мовлення, після цього декілька пар одна за одною презентують свої діалоги перед усіма студентами.

Комунікативна вправа може бути організована і без рольової гри, коли студенти від свого імені обговорюють проблеми, порушені у відеофільмі.

Наступною вимогою до вправ є наявність навчально-комунікативної ситуації. Ситуація є не лише динамічною системою взаємовідносин двох (або більше) суб'єктів, яка відображається в їхній свідомості, породжує потребу цілеспрямованої діяльності у вирішенні мовленнєвомислительних завдань, але й обставин спілкування: мотиваційно-цільових; загального контексту діяльності; компонентів навчально-комунікативної ситуації, що характеризують суб'єктів навчально-комунікативної ситуації; обставин дійсності, у якій відбувається комунікація; теми (предмета) повідомлення (Вайсбурд 2001:16-20; 37-44; Пассов 1977:23). Іншомовне спілкування на занятті має відбуватися на основі різноманітних навчально-комунікативних ситуацій, які моделюють типові ситуації реального спілкування; у них мають бути чітко визначені комуніканти, їхні стосунки й наміри, а також обставини спілкування. Навчально-комунікативні ситуації можуть подаватися на трьох рівнях: коли розкриваються всі компоненти; пропонуються реальні обставини та стосунки між комунікантами (через розподіл ролей), при цьому мовленнєвий стимул (комунікативне завдання) менш повний; реальні обставини і мовленнєвий стимул подаються у найзагальнішому вигляді, а стосунки між партнерами студенти встановлюють самі (Олейник 1986:6). Наведемо приклади вправ із запропонованими студентам ситуаціями різних рівнів.

Приклад 3

Мета: навчати студентів репродукувати діалоги з опорою на зміст фрагмента автентичного художнього відеофільму.

Відеофонограма: фрагмент автентичного художнього відеофільму "The Edge" ("Край").

Спочатку студенти переглядають увесь відеофільм, потім - його фрагмент.

Інструкція перед переглядом фрагмента: *Mr Morse, a millionaire, is going to Alaska. Watch the excerpt and mind what difficulties will be awaiting him.*

Після цього студенти переглядають фрагмент. Наведемо уривок його аудіоряду та опишемо відеоряд.

Pilot: *I've taken the liberty, sir... of talking to the previous pilot of The Amphibian. I've checked the engine log. Plane seems to be in good shape. I would not advise you to fly under any low ceiling, bird strike or ice* (вказівний палець правої долоні по черзі розгibaє пальці лівої долоні, починаючи з мізинця).

Morse: *What's bird strike?*

Pilot: *Flocks of birds. Hit, we're dead.*

Morse: *We'll be fine* (киває головою). *Etc.*

Інструкція після перегляду фрагмента для організації одночасної парної роботи студентів:

Teacher to St 1: *You are Mr Morse, eager to learn the nature of Alaska. Ask the pilot about the possible difficulties awaiting you.*

Teacher to St 2: *You are the pilot. Inform Mr Morse about the possible difficulties awaiting you.*

Now speak in pairs.

Приклад можливого діалогу студентів:

Student 1: *Sir... I'll be the pilot of The Amphibian. I've checked the engine. Plane seems to be in good shape. I would not advise you to fly under any low ceiling, bird strike or ice* (вказівний палець правої долоні по черзі розгibaє пальці лівої долоні, починаючи з мізинця). *It must be extremely dangerous for the plane.*

Student 2: *What's bird strike? Can you outline this problem for me and we can work out some wise decision how to overcome it or reduce the possible consequences. Etc.*

Характеристика вправи: рецептивно-репродуктивна, усна, вправа для навчання обміну короткими діалогічними репліками, умовно-комунікативна, з опорою на аудіо- і відеоряд автентичного художнього відеофільму, з рольовою грою, одномовна, частково керована, з інтегрованим оволодінням студентами вербальним і невербальним компонентами.

Режим виконання вправи: під час одночасного виконання вправи парами студентів відбувається взаємоконтроль і викладач здійснює вибірковий контроль їхнього мовлення, після цього декілька пар одна за одною презентують свої діалоги перед усіма студентами.

У запропонованій вище інструкції визначено комунікантів та їхній статус – один із студентів гратиме роль містера Морса, інший – його пілота, який відповідає за безпеку польоту, тобто описано навчально-комунікативну ситуацію, де розкрито усі її компоненти.

Приклад 4

Мета: навчати студентів продукувати діалоги з опорою на зміст автентичного художнього відеофільму.

Відеофонограма: автентичний художній фільм "The Edge" ("Край").

Вправа виконується після перегляду всього автентичного художнього відеофільму та виконання низки вправ.

Інструкція після перегляду відеофільму для організації групової роботи студентів: *You are doing environmental research in London taking part in a round-table talk devoted to the problem of wildlife protection. Choose the leader of the round-table talk – the chairman. Outline possible environmental problems and suggest ways out.*

Приклад можливого діалогу-дискусії студентів:

Student 1: *Today we are having a round-table talk devoted to the problem of wildlife protection. Welcome to our round-table talk ladies and gentlemen. Today we are to discuss the following problems: what can happen to a species or habitat, what is to be done to save them, what can be done to a plan before it is implemented.*

Student 2, 3: *Thank you. Etc.*

Характеристика вправи: продуктивна, усна, вправа для навчання діалогічного спілкування з вкрапленнями монологу, комунікативна, без опор, одномовна, некерована, з наявністю рольової гри, вправа для опрацювання вербального компонента.

Режим виконання вправи: студенти говорять почергово під контролем викладача.

У запропонованій вище інструкції до навчально-комунікативної ситуації мовленнєве завдання окреслюється у найзагальнішому вигляді, студенти встановлюють самі статус партнерів по спілкуванню.

Ми також висувасмо вимогу *інтегрованого навчання мовленнєвого і невербального компонентів спілкування* під час навчання англійського діалогічного мовлення, на необхідність якого вказує низка методистів (Должникова 2000:118; Баженова 2000:66 та ін.) Відеофонограма є ефективним засобом навчання діалогічного вербального і невербального спілкування, оскільки вона створює можливість співвіднесення змістового і темпорального планів вербального висловлювання з невербальними засобами спілкування дійової особи у кадрі. Нами було проведено спеціальне дослідження з виявлення жестів, характерних для носіїв мови британців, за автентичними художніми відеофільмами, створеними у Великій Британії, і здійснено їх порівняльний аналіз 63 жестів з жестами носіїв мови-українців. З них ідентичними виявилось 25 жестів, наприклад: як британці, так і українці, під час нервування одночасно різко підіймають доверху руки; для підкреслення головного у повідомленні опускають вказівний палець донизу; для привертання уваги виконують кілька рухів долонею до себе та ін.; нехарактерними – 26 жестів, наприклад: для вираження згоди британці роблять долонями кілька рухів донизу, а для переконання співрозмовників притискають кінчики пальців на двох долонях і одночасно продукують кілька рухів на рівні грудей та ін.; схожими – 12 жестів, наприклад: для відмови британці розправленою

долонею роблять емоційні рухи з боку в бік та ін. Вимогою до вправ для навчання інтегрованого вербального і невербального компонентів мовлення є диференціювання вправ за цим показником із збільшенням обсягу вправляння для оволодіння британськими жестами, відсутніми в українському етносі. Великої кількості вправ потребує також засвоєння жестів, які відрізняються один від одного або за формою, або за значенням.

Приклад 5

Мета вправи: навчати студентів рецепції та репродукції невербальних засобів комунікації під час діалогічного спілкування.

Відеофонограма: фрагмент автентичного художнього відеофільму "What A Girl Wants" ("Чого хоче дівчина").

Спочатку студенти переглядають увесь відеофільм, потім - його фрагмент.

Перша фаза виконання вправи - навчання студентів рецепції жестів дійових осіб автентичного художнього відеофільму під час спілкування персонажів.

Інструкція перед переглядом фрагмента для організації індивідуальної роботи студентів: *You are a young promising actress. You want to act in the film "Love Actually" II. For the casting you are preparing the parts of Daphne and Lady Dashwood. You know the script quite well, but to impress the producer watch the excerpt once more and complete the verbal message with the corresponding nonverbal behavior.*

Для виконання цієї вправи кожному студенту надаються друквані варіанти аудіоряду фрагмента з пропусками для вербальної фіксації ними актів невербальної поведінки, які потрібно заповнити під час перегляду. Викладач у потрібних місцях зупиняє кадр, даючи студентам час заповнити ці пропуски:

Lady Dashwood: Well, here we are 1 (_____). Will it do?

Daphne: Are you kidding? It's incredible! It's bigger than our apartment... the Chinese restaurant downstairs and the dry cleaner's down the street 2 (_____). Makes the White House look like a McDonald's

Lady Dashwood: I get the point 3 (_____). Why don't I send Percy to fetch your things?

Daphne: Thank you so much, Lady Dashwood 4 (_____).

Lady Dashwood: No hugs, dear 5 (_____). I'm British. We only show affection to dogs and horses.

Daphne: Right 6 (_____). You rock .

Студенти переглядають фрагмент автентичного художнього відеофільму. Дії наведеного фрагмента відбуваються під час переїзду Дафні у будинок її батька. Наводимо аудіоряд фрагмента та опишемо відеоряд:

Lady Dashwood: Well, here we are 1 (правою рукою вказує вбік). Will it do?

Daphne: Are you kidding? It's incredible! It's bigger than our apartment... the Chinese restaurant downstairs and the dry cleaner down the street 2 (робить одночасні рухи двома розправленими долоньями). Makes the White House look like a McDonald's.

Lady Dashwood: I get the point 3 (долоню лівої руки різко підіймає вгору). Why don't I send Percy to fetch your things?

Daphne: Thank you so much, Lady Dashwood 4 (обнімає леді Дешвуд).

Lady Dashwood: No hugs, dear 5 (хитає головою з боку в бік). I'm British. We only show affection to dogs and horses.

Daphne: Right 6 (кивок головою донизу). You rock .

Інструкція після перегляду: *So let's check what gestures you have fixed and discuss the variants.*

Правильно виконане завдання має такий вигляд: 1) правою рукою вказує вбік; 2) робить одночасні рухи двома розправленими долоньями одночасно; 3) долоню лівої руки різко підіймає вгору; 4) обійми; 5) хитає головою з боку в бік; 6) кивок головою донизу.

У наведених вправі жести: ідентичні - 1, 3, 4, 5, 6; схожі - 2.

Характеристика першої фази вправи: рецептивна, письмова, некомунікативна, з опорою на аудіо- і відеоряд автентичного художнього відеофільму, без рольової гри, двомовна, повністю керована, з інтегрованим опрацюванням у вправі вербального і невербального компонентів.

Режим виконання вправи: викладач здійснює контроль обраних студентами варіантів фіксації та обговорює їх з ними.

Друга фаза виконання вправи – навчання студентів репродуктивного мовлення інтегровано з відповідними жестами. Студенти в парах по черзі розігрують діалог, викладач знімає їх гру на відеоплівку. Потім – слідує перегляд відеозапису з обговоренням якості презентації діалогу студентами.

Характеристика другої фази вправи: рецептивно-репродуктивна, усна, вправа для навчання обміну діалогічними репліками, умовно-комунікативна, з опорою на аудіо- і відеоряд автентичного художнього відеофільму, з рольовою грою, одномовна, частково керована, з інтегрованим оволодінням у вправі вербального і невербального компонентами.

Вправам з використанням автентичного художнього відеофільму притаманна певна специфіка. Вмотивованість у вправах, створених на базі автентичного художнього відеофільму, полягає як у самому змісті відеофонограми, так і в інструкції до вправи. За умов застосування автентичного художнього відеофільму підкреслюється реальність навчально-комунікативних ситуацій, що моделюються, виникає ефект присутності та співпереживання. Автентичний художній відеофільм має значний потенціал для створення і варіювання чинників навчально-комунікативних ситуацій навіть в інструкціях до вправ, де реальні обставини і мовленнєвий стимул подаються у найзагальнішому вигляді, зміст автентичного художнього відеофільму допомагає встановити відсутні елементи.

Автентичний художній відеофільм забезпечує можливість й слухати мовлення, і сприймати невербальні компоненти, до того ж відеозапис виконаних студентами вправ з подальшим його переглядом забезпечує гранично предметне обговорення нормативності їх мовлення і жестів.

Наступним етапом досліджень може бути створення науково обґрунтованих вправ з урахуванням описаних вимог для навчання англійського діалогічного спілкування з використанням автентичного художнього відеофільму.

ЛІТЕРАТУРА

- Баженова Н.Г.* Методика обучения невербальным средствам общения в курсе французского языка: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Липецк, 2000. – 180 с.
- Бичкова Н.І.* Основи використання відеофонограми та фонограми для навчання іноземних мов: Монографія. – К.: Віпол, 1999. – Ч.1 – 107 с.
- Вайсбурд М.Л.* Использование учебно-речевых ситуаций при обучении устной речи на иностранном языке. – Обнинск: Титул, 2001. – 128 с.
- Гузь О.І.* Навчання усного англійського мовлення учнів початкової загальноосвітньої школи з використанням відеофонограми. – Дис. канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2004. – 167 с.
- Должникова С.А.* Дидактические условия обучения невербальным средствам общения на уроке иностранного языка в начальной школе: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Липецк, 2000. – 181 с.
- Леонтьев А.А.* Деятельность. Сознание. Личность // Избранные психологические произведения. – Т. 2. – М.: Педагогика, 1983. – 340 с.
- Николаева С.Ю.* Индивидуализация обучения иностранным языкам: Монография. – К.: Вища школа, 1987. – 140 с.
- Олейник Т.И.* Интенсификация обучения диалогической речи в VII классе средней школы с помощью ролевой игры (на материале английского языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1986. – 242 с.

- Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам. I М., 1977. – 213 с.
- Пассов Е.И. Основы коммуникативного метода обучения иноязычному общению. – М.: Рус. яз., 1989. – 276 с.
- Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
- Пацук В.С. Навчання студентів мовних спеціальностей усного англійського монологічного мовлення з використанням автентичних художніх фільмів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2002. – 247 с.
- Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка): Пособие для учителей. – К.: Рад. шк., 1989. – 158 с.
- Скляренко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3-9.
- Чужик А.С. Использование видеофонограммы для обучения английской диалогической речи на факультетах физического воспитания педвузов: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1984. – 193 с.
- Шукина Э.И. Коммуникативные упражнения в видеозаписи для обучения устной диалогической речи студентов архитектурной специальности (на втором этапе обучения английскому языку): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1991. – 299 с.
- Ellis R. Informal and formal approaches to communicative language teaching // ELT Journal. – 1982. – # 36 / 1. – P. 73-81.
- Littlewood W. Communicative Language Teaching. – Cambridge University Press. – 1998. – 108 p.
- Lonergan J. Video in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1992. – 133 p.
- Nunan D. Designing Tasks For the Communicative Classroom. – Cambridge University Press. – 1991. – 211 p.
- Stempleski S., Tomalin B. Video in Action: Recipes for Using Video in Language Teaching. – Cambridge, 1990. – 167 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- "Love Actually". 2003, colour, 135 minutes. Directed by Richard Curtis; starring: Hugh Grant, Keira Knightley, Allan Rickman, Emma Thompson.
- "Supervolcano". 2002, colour, 120 minutes. Directed by Tony Mitchel; starring: Michael Riley, Cary Lawis, Shawn Johnston.
- "The Edge". 1997, colour, 105 minutes. Directed by Grace Gilroy; starring: Anthony Hopkins, Alec Baldwin, Elle Macpherson.
- "The Gathering Storm". 2002, colour, 96 minutes. Directed by Richard Loncraine; starring: Albert Finney, Vanessa Redgrave.
- "What A Girl Want". 2003, colour, 95 minutes. Directed by Steven Harding; starring: Amanda Bynes, Colin Firth.